

lyez az író, hogy a kontrasztok még élesebbek legyenek. A hőseket nem az élet állítja különböző konfliktusok elé, a konfliktusok belül vannak, az emberekben vannak; épp ezért olyan nehéz a megoldás.

Az Elfekvő c. elbeszélés Izsák doktora végeredményben épp olyan probléma előtt áll, mint a címadó Kötél nélkül c. novellában Morelli, a bűvéssz, vagy a Hepiend-ben Benedek, a futóbjnok: választaniuk kellene a további küzdelem – talán a reménytelen küzdelem, vagy a küzdelem nem vállalása között. S mivel mind-egyikükben túl erős a múlt – szinte bénító – ezért tudja őket lerohanni az élet. Mert magatartásuk nem kényelmes belenyugvás, nem tudatos kitérés a konfliktusok elől, hanem megtorpanás, megbocsáthatatlan és helyrehozhatatlan megtorpanás, mert mire a lelkiismeret, a jó akarásának hatására újra megmozdulnának, már késő.

Kiút nincs: azt előbb belül, a jellem zsilipjei között kell megkeresni. Ezért lenne önámítás, ha megoldásnak tekintenénk a 4447 c. regény befejezését, ha szimbólumnak fognánk fel azt, hogy a 4447-es helyrajzi számú ház, a cselekmény színhelyét – ezt a családi éjjeli menedékhelyet – lebontják: tehát vége a pitiáner borzalmaknak. A fizikai és biológiai körülmények nem okai, hanem következményei a szereplők életfelfogásának; a bulldózer csak a ház romjait takarítja el, a bennünk fészkelő, fertőző múlt romjait önmagunknak kell eltakarítani.

A befejezés sehol sem optimista. Itt nem is arra van szükség, hanem az író tárgyilagosságára és bátorságára, amellyel meri vállalni a peszsimizmus esetleges vádjainak ódiúját. Tudjuk, nem hálás feladat ilyen

sűríttségében bemutatni az árnyoldalakat. Viszont azt is tudjuk: törvény, hogy a társadalmi lét megváltozását nem követi azonnal a társadalmi tudat megváltozása, a régi társadalmi tudat igen lassan, szívós küzdelem árán enged csak az újnak. Ha ezt az elméletet ismerjük és elismerjük, akkor nem szabad szégyel-nünk az illusztrációját sem! A régi, társadalmi tudat, a káros és kóros beidegződések leküzdésének feltétele, hogy előbb megismerjük őket; ha kell, mikroszkópikus nagyításban is.

Ezt a megismerést segítik Jókai Anna írásai.

(Jókai Anna: Kötél nélkül; 4447)

Solymos Ida: Gyalog a sakkasztalán

„A rosszul szerető emberek belső pokla támadt föl bennem, a mi világunk díszletei között” – írja a fül-szövegben, és: „Vannak szobák, ahová mindig rosszkor lép be az érkező” – zárja a regény egyik fejezetét. Vidor a művelt pesti polgárság magatartásformáit, eszményeit bírálja-oltalmazza és örökíti tovább magas esztétikai színvonalon.

A regény szerkezete, cselekmény-vezetése hagyományos, de tartalmi, reflexiói, esszébe hajló belső monológjai, aforisztikus dialógusai a század második felében új reneszánszát élő lélektani regény időszerűségét szavatolják. Fonó Ákos az időtlenné szépült, mert legendává távolodott gyerekkorból, csak nehéz átmenetek után válik felnőtté. Az ifjúkor azonos volt a szabadsággal. Apja halála zárja az első szakaszt. Fonó megnősül, de házassága merő tiprodás. Anyja csak totális érzelmi kapcsolatot

ismer, fia szeretetén senkivel sem hajlandó osztozni. A fiatalasszony élete pokol, de Fonóé, és az öregasszonyé is. Mindhármuk sorsa megmérgeződik. Lelakatolt világban él az anya, ebbe kényszerítené fiát, plebejus származású menyét még bepillantani sem engedné; de Fonó önmaga megvalósításáért lázad anyja, végül felesége ellen is, akitől az öregasszony halála után elválik, mert a szenvedély emléke is foszladoban. Felesége utódát, Évát se veszi feleségül, mert a kötetlen életformát érzi a maga számára az egyetlen lehetségesnek, mely léetben tarthatja a nagy ábrándot: aki szabad, azzal mindig történhet valami, az nem késhet le önmaga lehetőségeiről. Fonó Ákos individualista. Nincs társulás, melyben elveszithetné magát. Mentális alkata kirekeszti az ösztönösek, fontolatlanul cselekvők, kockázatokat vállalók rokonszenvéből. Gátlásos, tehát sebezhető; szívósan védi céljait, integritását; élete szakadatlan „hadviselés” a szuverenitás megőrzéséért és csak másodsorban a megélhetésért.

Börtön a szeretet is, ha nem nyílik belőle ablak a kinti világra. Maradjon inkább a magány sivataga, föltötte állócsillagként a gyerek- és ifjúkor magasan világító legendájával, lenn pedig az emlékezet színpadával, ahol minden átfogalmazódik – sugalmazza a refrén.

Fonó angliai útja az ifjúkor helyszínehez, szelleméhez ragaszkodó hűség világnézeté szilárdult dokumentuma. A regény egésze lírai fogantatású, mint egy személyhez címzett levél, tapasztalati beszámoló, az eseményeket, szenvedélyeket éberem értelmező és átvilágító lélektani

esszé. Zsó, a feleség, Éva, a szerető, és az anya acéllal fémre karcolt figurák, az apa a posztimpressionista festésmód irodalmi megfelelője, Krúdy Gyula és Karinthy Frigyes világából is visel jegyeket; a huszas-harmincas évek pesti újságíró-típusát formázza, a sarmórt, könnyed és kissé érzelmes bohémét.

Fonó Ákos, a főhős, aki a regény első felében szinte csak függvénye szüleinek, afféle fél-drámai, inkább szemlélődő, mint cselekvő alkat, hibátlan modorú entellektüel. Barátja, az idegenbe származott Mihály, a legendából kilépő realitás. Ő naptárilag is akkor lett felnőtt, amikor biológiaiilag.

A könyv lapjain csak elvétve bukkan föl, de tán legmarkánsabb figura, a látszólag cinikus Bonta; rézszezes szerkesztő, lompos és megbízhatatlan, régen leszokott önmaga érvényesítéséről, nincs is önérzete, okos, mint egy kádi, harmadszor is nőszül, únja a hűhót, a „lelkizést”; a szájába adott mondatok frappánsak, többretegűek; Bonta a regény legüctőbb figurája, ő maga a humor.

Vidor Miklós új regénye nem az átalakuló társadalmat kívánta ábrázolni, csak egy meglehetősen népes rétegét, a magánélet aspektusából; mondandójának nem széles, hanem mély medret vájt; azokat mutatta be, akiket ismer, választott hőseit minden oldalról körüljárta; párbeszédei, reflexiói, ha nem is nagyszabásúak, mindig szellemesek, sokszínű prózánkat új színnel gazdagítók, úgy is mondhatnók: Márai Sándor és Szerb Antal szépprózájának mai megfelelője Vidor Miklós új regénye, belterjes, kamararegény.